

БЕЗЕКВІВАЛЕНТНА ЛЕКСИКА СЛОВАЦЬКОЇ МОВИ (на фоні української)

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Філологія. Випуск 20.

УДК 811.162.4'373:811.161.2

Пахомова С. М. Безеквівалентна лексика словацької мови (на фоні української); 14 стор.; кількість бібліографічних джерел – 32; мова українська.

Анотація. У статті на основі контрастивного аналізу словацької та української мов розглядається словацька безеквівалентна лексика, її типи та наукові засади її виділення.

Ключові слова: безеквівалентна лексика, реалії, слова з культурним компонентом, слова з нульовим еквівалентом, фонові слова, лінгвокраїнознавча лексика, неперекладні слова, позамовні реалії, асоціативні реалії.

Summary. Based on contrastive analysis of Slovak and Ukrainian languages the article studies slovak non-equivalent lexis, its types and scientific grounds.

Key words: non-equivalent lexis, realities, words with cultural component, words with zero component, cultural lexis, untranslatable words, extralinguistic realities, associative realities.

У докладній енциклопедії «Українська мова» [15] термін *безеквівалентна лексика* не наводиться. Цей факт пояснюється тим, що вказане поняття належить передусім сфері зіставної лексикології. Дослідження лексики в контрастивному аспекті дає можливість визначити наявність (або відсутність) еквівалента лексичної одиниці в мові, з якою проводиться зіставлення, при цьому фіксується повна еквівалентність, неповна еквівалентність (з асиметричним співвідношенням семантики – включенням або перетином) та безеквівалентність. З проблемою „неперекладності в перекладі” на практиці стикаються лексикографи, перекладачі та викладачі рідної мови як іноземної. Йдеться про ситуацію, коли певне слово чи словосполучення не знаходять свого повного відповідника в цільовій мові. Так, українські лексеми *комуналка*, *євроремонт*, *будзагін*, *доба*, *маршрутка* не можуть бути перекладені словацькою мовою без відповідного екстралінгвального контексту. Так само існує цілий ряд словацьких слів, переклад яких вимагає опису, а не підбору еквівалента.

У слов'янському мовознавстві на позначення таких лексичних одиниць використовують й інші терміни-синоніми: *реалії*, *слова з культурним компонентом*, *слова з нульовим еквівалентом*, *фонові слова*, *лінгвокраїнознавча лексика*, *неперекладні слова*, а коли йдеться про запозичення таких слів, вживають назви *екзотизми*, *варваризми*, *етнографізми*, *локалізми* тощо, однак термін, використаний нами в назві статті, вже усталився в спеціальній літературі з 50-х років минулого століття; вважають, що його започаткував Г.В. Шатков [19]. Безеквівалентність передбачає наявність слова в одній мові і його відсутність в іншій. Звичайно, про безеквівалентність можна вести мову лише в зіставному плані, тільки в бінарній опозиції висвітлюється безеквівалентне слово однієї мови і відповідно – лакуна в іншій. Так, словацьке слово *bača* ‘старший вівчар, старший чабан’ [22, с. 48] має еквівалент у чеській, польській, сербській, хорватській, угорській та румунській мовах, а от у східнослов'янських мовах свого відповідника воно

не має (цю лексичну одиницю можна зустріти лише в українських говірках карпатського регіону як словацьке запозичення [24, т. I, с. 154]). Лексичні одиниці *євроремонт*, *медаліст*, *цілодобово*, *газова принцеса*, *голубі та оранжові* є безеквівалентними щодо словацької мови, водночас їх переклад на російську або білоруську мови не викликає жодних проблем.

Фахівець слов'янської зіставної лексикології В. М. Манакін відзначає: «Російська безеквівалентна лексика добре вивчена по відношенню до західноєвропейських мов. Спеціальних праць, присвячених дослідженню безеквівалентних слів у близькоспоріднених мовах, поки ще дуже мало, хоча, безумовно, це дуже цікава і перспективна галузь, яка може відкрити через мову багатющі особливості національних культур близьких народів, виявити невідомі етнічні факти тощо» [13, с. 140]. Вивчення української безеквівалентної лексики на фоні інших мов перебуває в зародковому стані, тут варто згадати першу в українському мовознавстві монографію з цієї проблематики Р. П. Зорівчак «Реалія і переклад», виконану на базі перекладу текстів української художньої літератури англійською мовою [8], та кандидатську дисертацію А. В. Волошиної «Безеквівалентна і фонові слова у східнослов'янських мовах» [6]. Слід підтвердити, що дотепер ні в словацькій, ні в українській лінгвістиці не було жодного спеціального ґрунтовного дослідження безеквівалентної лексики, виконаного на словацько-українському мовному матеріалі, отож мета нашої статті – усунути цю прогалину. Основними джерелами дослідження слугують лексикографічні праці, передусім перекладні (див. список), проте й вони не охоплюють усього розмаїття безеквівалентної лексики, тому додатковими джерелами обрано словники та енциклопедії народної культури словаків.

Хоча існують різні позиції щодо змісту аналізованої групи слів (вузький погляд передбачає включення до безеквівалентної лексики тільки назви національно-специфічних культурних явищ – *реалій* [16], а широкий дозволяє охопити всі ті

слова, що не мають готового однослівного відповідника у цільовій мові), на нашу думку, варто розрізняти два типи безеквівалентності. Існування кожного має свої екстралінгвальні та внутрішньосистемні пояснення.

1. Категоризація позамовної дійсності і формування назв окремих її ділянок засобами мовної техніки не збігаються в різних лінгвальних спільнотах. Різні мови, що самостійно розвиваються, не завжди однаково закодовують лексичними засобами явища оточуючого світу. І тому контрастивне дослідження навіть дуже близьких, споріднених мов дозволяє виявити цілий ряд слів, які, за влучним визначенням В. Н. Манакіна, «залишилися непоміченими мовою, але не свідомістю» [13, с. 148]. Наприклад, йдеться про словацькі лексеми, яким в українській мові відповідає не слово, а словосполучення, описова назва, складене слово. Зіставний аналіз словацької і української лексики дозволяє виділити групу лексичних одиниць різної будови – синтетичних в одній мові і аналітичних в іншій, наприклад: *osuška* – великий махровий рушник, *prístelka* – додаткове ліжко, *uprednostňovať* – віддавати перевагу, *zamestnať sa* – влаштуватися на роботу, *tlmočník* – усний перекладач, *prekladateľ* – письмовий перекладач, *vykričník* – знак оклику, *súrodenci* – брати та сестри, *platiť* – бути дійсним, *športovať* – займатися спортом, *korčuľovať sa* – кататися на ковзанах, *železiareň* – металургійний комбінат, *súčasť* – складова частина, *opečiatkovať* – поставити печатку, *životospráva* – здоровий спосіб життя, *pohotovosť* – швидка допомога, *miestenka* – квиток із зазначенням місця, *čakáreň* – зал чекання, *zmenáreň* – обмінний пункт, *rychlík* – швидкий поїзд, *samozrejmnosť* – звичайне явище, *ročník* – рік народження, *škôlka* – дитячий садок, *večierka* – продуктовий магазин з вечірніми годинами роботи, *narodneniny* – день народження, *kostým* – жіночий костюм, *cestoviny* – макаронні вироби, *podobat' sa* – бути схожим, *sprchovať sa* – приймати душ, *klaknúť si* – стати на коліна, *nadčas* – понаднормовий час, *kaderníctvo* – жіноча перукарня, *absolvovať* – закінчити навчання, *motorest* – ресторан при дорозі, *desiata* – другий сніданок, *hydina* – домашня птиця, *pôsobiť* – справляти враження, *privstát si* – встати рано, *usúdiť* – зробити висновок, *merat'* – мати довжину, *štátnik* – державний діяч та інші.

2. Причини існування іншої групи безеквівалентних слів пояснюються різними культурами народів – носіїв двох мов. Від того, на тлі якої мови відбувається дослідження, залежить кількість і якість безеквівалентних одиниць: чим ближчі культури зіставляються, тим, очевидно, меншим є їх набір – і навпаки. У мові словаків, яких об'єднує з українцями спільне слов'янське минуле, значно менше назв культурних реалій, що не мають еквівалентної одиниці перекладу, ніж їх виявляється при зіставленні з певною германською чи романською мовою. Так, назви словацьких народних свят, обрядів, елементів, пов'язаних з традиційним життям сільського населення, здебільшого мають перекладні елементи в українській мові, а тому й тематичних груп на позначення реалій тут значно

менше, ніж при порівнянні словацької лексики зі словниковим складом іншої неслов'янської мови. Словацька безеквівалентна лексика на позначення культурних реалій (на фоні української мови) фіксується передусім у таких тематичних групах слів:

1) назви кулінарних виробів: *strapačky* 'галушки з тертої сирової картоплі та борошна' [22, 499], *oštiepok* 'копчений овечий сир' [22, 324], що має характерний яйцеобразний вигляд і трикілограмову масу [27, с. 127], *parenica* 'парений овечий сир' [26, с. 464; 28, с. 263]; *prívarok* 'густе овочеve пюре' [26, с. 592];

2) назви напоїв: *borovička* 'спиртний напій з ароматом ялівця' [26, с. 74], *becherovka* 'трав'яний лікер гірко-солодкого смаку та золотисто-жовтого кольору, що виробляється за рецептурою лікаря Бехера з Карлових Вар' [31, с. 249], *medokýš* '(кисла) мінеральна вода' [28, с. 263; 21, с. 216], *žinčica* 'варена сироватка з овечого молока' [22, 671; 27, с. 126];

3) назви танців: *verbunk* 'чоловічий народний танець рекрутів', *odzemok* 'чоловічий народний танець пастухів' [28, с. 271];

4) назви музичних інструментів: *fujara* 'народний духовий інструмент, схожий на довгу (майже 1,8 м) сопілку з характерним мінорним звуком';

5) назви звичаїв сучасного життя: *stužková* – святковий вечір (бал) випускників середньої школи, що проводиться у зимовий період, на якому кожен учень отримує від директора школи та класного керівника зелену стрічку як символ зрілості, *dekanské (rektorské) voľno* – додатковий вихідний день, що надається студентам з нагоди визначної події або свята деканом (ректором), *akademický týždeň* – тиждень у травні, який отримують випускники середніх шкіл для підготовки до усних іспитів на атестат зрілості;

6) історизми. Варто відзначити, що навіть у внутрішньосистемній організації мови назви історичних реалій можна було б назвати внутрішньомовною безеквівалентною лексикою, адже вони так само потребують описового пояснення – і для носія цієї мови, і для іноземця, – як і будь-яке слово з незрозумілим значенням, наприклад: *habán* 'нащадок німецьких колоністів у західній Словаччині, які займалися переважно виробництвом кераміки' [32, т. 1, с. 263], *mentieka* 'стародавній кожух' [32, т.2, с. 177], *slobody, sabačáky* – стрічки на капелюсі як рекрутський знак [27, с. 172], *dukát* – 'у минулому золота угорська монета';

7) неологізми (лексичні і семантичні). Без їх знання ні переклад, ні комунікація не реалізуються в повному обсязі. У перекладних та тлумачних словниках словацької мови лексема *hosteska* інтерпретується як супровідна особа, гід. У сучасній словацькій мові останнього десятиліття ця лексична одиниця отримала нове значення: тимчасова професія дівчини, яка виконує рекламні, декоративні та супровідні функції під час культурних, торгових, політичних презентацій, свят та акцій. Ще один приклад: лексема *časenka* у перекладному

словацько-українському словнику П. Бунганича відсутня. У словацько-російському словнику [32, т. 1, с. 244] це слово перекладається як 'талон (на прийом до лікаря)'. У тлумачному словнику словацької мови [26, с. 94] воно (з позначкою розмовне) пояснюється подібним чином – як 'талон, що визначає чергу тих, хто чекає (у лікаря)': *listok určujúci poradie čakajúcich (u lekára)*; у найновішому тлумачному словнику сучасної словацької мови це слово подається без ремарки розмовного і фіксується з урахуванням ширшого денотата: у лікаря, в установах тощо (*u lekára, v úradoch a pod.*) [31, с. 471]. Аналіз використання цього слова в сучасних словацьких джерелах дозволяє стверджувати, що триває розширення його значення, і нині воно використовується в усіх випадках, коли на певному талоні вказується час (не лише черги пацієнта або клієнта на прийом), наприклад: «*Časenka – doklad, ktorý vydáva pracovník vrátne klientovi pri vstupe motorovým vozidlom do areálu MFN*» (*Časenka* – це документ, який видає працівник прохідної клієнту при в'їзді автотранспортом на територію мартинської факультетської лікарні) [http://www.mfn.sk/sys/smer1_09.pdf].

З безеквівалентною лексикою стикаються так звані *позамовні елементи* [5, с. 328]; автори навчального посібника «Основи перекладознавства» називають їх *асоціативними реаліями*, які „не знайшли реалізації в спеціальних словах, у безеквівалентній лексиці, а «закріпилися» у словах самих звичайних“ [14, с. 148]. Один із прикладів, котрий стосується болгарсько-російського мовного простору, є дуже показовим: „Передусім найважливішим для розпізнавання позамовних елементів і роботи з ними є точне знання того, що стоїть за словом, навіть найбуденнішим. Відомо, що життя відображене в мові, у сукупності слів, але біда в тому (а можливо, й не біда?), що кожен народ вкладає в слова свої поняття. <...> У мові народу, в країні котрого, за словами Лермонтова, «разливы рек, подобные морям» слово річка, наприклад, «проворная речка Друйка несет нашу лодку» аж ніяк не відповідає болг. *рекичка*: росіянин міряє ріки на свій лад – російською річкою ходять човни, а то й судна крупніші, в ній легко втопитися можна, росіянин і Волгу може річкою назвати, а болгарська *рекичка* й куриці буде по коліна“ [5, с. 332].

Більшість дослідників використовує на позначення цього явища термін *фонова лексика*. «Слово живе в контексті культури, тому в різних мовах слова-відповідники можуть мати неоднакові семантичні асоціації. Особливо це стосується *фонові лексики* (лексика з національним асоціативним ореолом). Національні асоціації, пов'язані з певними словами, входять до національно-культурного компонента значення. Вони є неповторними для кожної мови, однак не фіксуються у тлумачних і перекладних словниках» [11, с. 310]. Такі слова, „незважаючи на видиму легкість перекладу, створюють надзвичайні труднощі не тільки при передачі їхнього змісту іншими мовами, але й навіть у момент їхнього сприйняття (адже нелегко

вловити й осмислити «рій асоціації»». Труднощі ці виявляються інколи непереборними“ [14, с. 149]. Показовий у цьому відношенні невдалий переклад вірша Петра Мідянки зі збірки «Дижма» (справедливості ради варто відзначити, що це не найлегший для перекладача, тим паче початківця, вірш) словацькою мовою, де рядки *I навіть на ті карпатські плато* *Виноситься підпільна волоська горівка*, *Мафіозне токайське* було перекладено *Dokonca aj na tieto karpatské plošiny sa vynáša nelegálne rumunské nárečie a pančované tokajské*. Автор перекладу не зрозумів, що йдеться про підпільне виробництво алкоголю (*горівка*) у румунських селах Тячівщини, і тому в перекладі помилково говориться про *підпільну румунську г о в і р к у*, а замість подробного, підпільного, нелегального токайського (*Мафіозне токайське*) у перекладі маємо *pančované*, тобто розбавлене водою [див. 21, с. 48].

Наведемо кілька прикладів таких асоціативних реалій. Для пересічного носія української мови (за винятком закарпатців) назва страви *lečo* мало про що говорить. Великий тлумачний словник сучасної української мови подає таку дефініцію слова *lečo*: 'консервованій червоній угорської перець із помідорами та цибулею' [23, с. 613], засвоєння саме такого значення наведеної лексеми свідчить про її входження в українську мову в 2-й половині ХХ ст., коли завдяки розділенню виробництва в соцкраїнах консервовані овочі і фрукти угорської фірми «Глобус» заповнили прилавки тодішнього Радянського Союзу. Проте номінативна одиниця *lečo*, що присутня в лексичному складі не лише словацької, але й угорської, болгарської, сербської, хорватської мов, має дещо іншу семантику: 'страва з тушкованого перцю, помідорів, цибулі, яєць та ковбаси'.

Словацька лексема *hora* не є повним еквівалентом української одиниці *гора*: перше її значення перекладається як *ліс*, а друге як *гора*. Для словаків гори, вкриті лісами, – звичне явище. Прикметник *modrý* в словацькій мові означає і синій, і блакитний, і голубий колір предмета. В українській мові, на відміну від словацької, відсутнє загальне поняття для суніці і полуниці (*jahoda*), для кровотечі і крововиливу (*krvácenie*), для кондуктора, екскурсовода, путівника, супутника (*sprievodca*), для випробування, іспиту, примірки, репетиції (*skúška*) та ін.

Лексикографи стикаються з проблемою незбігу реалій, а отже – й змісту еквівалентів, це має неабияке значення в термінологічній сфері, наприклад, слово *неповнолітній* у словацькій мові має кілька відповідників у залежності від конкретного віку особи: *nepĺnoletý (16-18)*, *mladistvý (15-18)*, зміст українського терміна *малолітній (до 14 років)* не збігається зі словацьким відповідником *maloletý (12-15)* [7, с. 93].

Дослідження безеквівалентної лексики у словацько-українському мовному просторі – нова справа, тому ми з великою цікавістю прочитали статтю Ю.Кундрата, опубліковану нещодавно в журналі «Дукля» під назвою «Переклад реалій, або

матеріальної і мовної специфіки» [12, с. 67 – 73], в якій автор торкається питання перекладу безеквівалентної лексики. Це одна з перших праць на цю тему в словацько-українському контексті, тому не можна її оминати, не давши їй наукової оцінки, адже недоліки та фактичні помилки, що в ній містяться, можуть зробити межу послугу філологам-початківцям – студентам, перекладачам, лінгвістам, лексикографам, письменникам, які звикли сприймати пряшівську «Дуклю» як авторитетне видання. На нашу думку, уваги потребують принаймні дві позиції автора наведеної статті, на яких варто зупинитися: теоретичну і практичну.

По-перше, безеквівалентна лексика визначається у зіставленні двох мов. Не можна говорити про безеквівалентну лексику взагалі або про «приклади безеквівалентних слів української мови, які можуть викликати труднощі при їх перекладі на словацьку *t a i n s i m o v u*» (розрядка наша – С.П.) [12, с. 68], адже слова, які не мають однослівного еквівалента в одній мові, можуть їх мати в іншій (або інших). У вказаній статті змішано і український, і словацький, і російський, і англійський мовний простір; при цьому автор не встановлює чітких лінгвістичних критеріїв щодо безеквівалентної лексики, і наслідком цієї методологічної невизначеності є низка помилок, коли до безеквівалентної лексики Ю.Кундрат зараховує слова вихідної мови, які насправді мають свої відповідники у вхідній мові. Ось деякі приклади.

Говорячи про терміни-реалії, автор наводить приклад *рута* – назва рослини, і, отже, термін. Одночасно в українсько-словацькому бінарному зіставленні це – реалія, бо такої рослини немає в Словаччині» [12, с. 68]. Однак про існування на території Словаччини рослини *рута* свідчать матеріали Марії Чижмар, яка досліджувала ботанічну лексику в українських говірках Словаччини [18, с.], та Надії Вархол [2, с. 137–138], котра написала монографію про назви рослин в народних повір'ях русинів-українців Пряшівщини. Слово *рута* наявне практично в усіх слов'янських мовах [25, с. 523]. Є слово *ruta* і в словацькій мові, про що свідчать тлумачні [26, с. 648] та перекладні [32, т. 4, с. 243] словники. Отож немає жодних підстав відносити слово *рута* до безеквівалентної лексики.

До української безеквівалентної лексики Ю. Кундрат зараховує також цілу низку слів, що належать до назв предметів і явищ традиційного побуту. Проте вони мають однослівні відповідники в словацькій мові, а отже, їх не можна кваліфікувати як безеквівалентні, пор.: *вареники* – *pirohy*, *борщ* – *boršč*, *плахта* – *plachta*, *свитка* – *halena*, *сопілка* – *riš'alka*, *хустка* – *šatka*, *левада* – *humno*, *личаки* – *krpce*, *чоботи* – *čizmy*, *трембіта* – *trembita*, *полонина* – *polonina*, *знахар* – *mastičkář*, *лава* – *lavica*, *сватання* – *rytačka*, *оглядини* – *vohl'ady*, *заручини* – *zasnuby*, *староста* – *starejší*, *гостина* – *hostina*, *нисанка*, *крашанка* – *kraslica*, *колядка* – *koleda*, *Водохреща* – *Jordán*, *святвечір* – *Ščedry večer*, *Благовіщення* – *Zvestovanie*, *масляна* – *fašiangy*, *хрестини* – *krstiny*, *щедрування* – *koledovanie*. У статті як безек-

вівалентні інтерпретуються деякі етноніми, сучасні й історичні: *лемко*, *гуцул*, *половці*, *таври*, *печеніги*, але чому обрані саме наведені тут, не зрозуміло. Як окрему тематичну групу безеквівалентних слів він виділяє слова *неукраїнського походження*, проте майже всі наведені ним ілюстрації мають у словацькій мові свої еквіваленти, пор.: *козак* – *kozák*, *гетьман* – *hajtmán*, *хан* – *chán*, *шляхта* – *šľachta*, *іконостас* – *ikonostas*, *цимбали* – *čimbal*, *ярмарка* – *jařmok*, *гуцул* – *Hucul*. Відсутність у народу певної реалії не означає автоматичної відсутності її іменування [7, с. 95]. А тому не можна автоматично зараховувати слова недавнього радянського побуту, як це робить Ю.Кундрат, до безеквівалентної лексики, адже за Чехословаччини аналогічні реалії та слова на їх позначення мали й словаки, пор.: *колгосп*, *голова колгоспу*, *суботник*, *недільник*, *п'ятирічка*, *радгосп*, *піонер*, *комсомолец*, *ударник*. Він наводить цілий ряд словацьких слів [12, с. 68 – 69], які він помилково вважає безеквівалентними, проте більшість із них легко перекладається засобами української мови: *bravčový rezeň* – свина відбивна, *zemiakové placky* – деруни, *sviečkovica* – вирізка, *vyprážený syr* – смажений сир, *kožuch* – кожух, *zastiera* – фартух, *čizmy* – чизми, чоботи, *kapce* – капці, *rodinný dom* – особняк, садиба, *obývačka* – вітальня, *kuchinská linka* – кухонна стінка, *špajza* – комора, *ovčinec* – вівчарня, *košiar* – кошара, *koliba* – колиба, *kôlna* – сарай, *šopa* – сінник, сіновал, *stodola* – стодола, *humno* – гумно, *zvlače* – grindжолі, сани, полози, *topor* – сокира, *šafel'* – цебер, *maselnica* – маслоробка, *geleta* – діжка, *ovčiar* – вівчар, *drotár* – дротар, *kachliar* – пічник, *žandár* – жандарм, *župan* – *icm.* жупан, *Vianoce* – Різдво, *Velká noc* – Великдень, *kňaz* – священник, *farár* – священник, *mních* – монах, *mníška* – монашка, *versta* – верста, верства, *cisár* – імператор, *barón* – барон, *gróf* – граф, *gróška* – графиня, *okres* – район, *samosprávny kraj* – самоврядний край та ін.

Якісна підготовка вчителів та перекладачів передбачає знання специфіки міжкультурної комунікації, реалії країни, мову якої вивчаємо, її історію і сучасність. «Гостра потреба у вираженому врахуванні відмінностей між культурами нині добре усвідомлюється переважно більшістю перекладачів. На жаль, деякі з них насправді виходять з міркування, що коли вони „вивчили мову” певного народу, то його культура рано чи пізно сама прикладеться, що для її примх завжди знайдуться належні еквіваленти в рідній мові. Звідси випливають безтурботність і недбалість в оцінці того, наскільки великою є ймовірність помилки, коли переклад з мови народу робиться без вірного знання його життя, легковажно або поспіхом» [4, с. 46]. Ці слова досвідченого перекладача ООН Лінн Віссон значною мірою торкаються синхронних перекладачів, які мають в запасі лічені секунди, аби знайти потрібні асоціації в своїй культурі, і тому прогалини в їх знаннях можуть дорого коштувати людям, їх ціною можуть бути психологічні чи політичні конфлікти, в усякому разі – взаємні непорозуміння між народами. Однак хиби у перекладі письмовому – діловому чи художньому – так

само не припустимі. Інтенсивність контактів між Україною та Словаччиною, яка спостерігається останніми десятиліттями, свідчить про актуальність

грунтового і всебічного дослідження української та словацької безеквівалентної лексики на чітких методологічних засадах.

Література

1. Бенковичова Я. К вопросу неологизмов с оценочным компонентом в русском и словацком языках // *Hľadanie ekvivalentnosti: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie rusistov, ktorá sa konala dňa 16. a 17. septembra roku 2002 v Prešove*. – Prešov, 2003. – S. 33 – 37.
2. Вархол Н. Рослини в народних повір'ях русинів-українців Пряшівщини. – Пряшів – Едмонтон: «ЕХСО s.r.o.», 2002. – 152 с.
3. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – М.: Русский язык, 1980. – 320 с.
4. Виссон Л. Синхронный перевод с русского на английский. – Изд. 4-е, испр. – М.: Р. Валент, 2002. – 272 с.
5. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Высшая школа, 1986. – 416 с.
6. Волошина А. В. Безеквівалентна і фонова лексика у східнослов'янських мовах: Дис... канд. філол. наук: 10.02.17 / Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. - Кіровоград, 2001. - 195арк.+дод.(арк.1-163) - Дві кн. одиниці. - Бібліогр.: арк.176-195.
7. Григорянова Т. Проблема эквивалентности в специальном переводном словаре // *Hľadanie ekvivalentnosti: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie rusistov, ktorá sa konala dňa 16. a 17. septembra roku 2002 v Prešove*. – Prešov, 2003. – S. 91 – 96.
8. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англослов'янських перекладів української прози) [Текст] : монографія / Р.П. Зорівчак. - Львів : Вид-во при Львівському ун-ті, 1989. – 214 с.
9. Иванова Г. С., Кибкало С. В., Палій Н. М. Прагматичні аспекти перекладу реалій. http://www.rusnauka.com/18_NiIN_2007/Philologia/23033.doc.htm
10. Иванов А.О. Безеквівалентная лексика: учеб. пособие. – СПб., 2006. – 192 с.
11. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства: Підручник. – К.: Академія, 2006. – 424 с.
12. Кундрат Ю. Переклад реалій, або матеріальної і мовної специфіки // *Дукля*. – № 1. – 2009. – С. 67 – 73.
13. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология. – К.: Знання, 2004. – 326 с.
14. Основи перекладознавства: Навч. посібник / За ред. А.Є.Нямцу. – Чернівці: Рута, 2008. – 312 с.
15. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Енциклопедія. – 3-є вид., зі змінами і доп. – 856 с.: іл.
16. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). – М.: Высшая школа, 1983. – 303 с.
17. Червенкова И. Об эквивалентах в сопоставительном исследовании лексики // *Динамика языковых процессов: история и современность. К 75-летию со дня рождения проф. Пенки Филковой*. Сб. научн. трудов. – София: Херон Прес, 2004. <http://www.russian.slavica.org/article2284.html>
18. Чижмар М. Мотиви номінації ботанічної лексики українських говорів Східної Словаччини // *Науковий збірник № 18. Союз русинів-українців Словацької Республіки*. – Пряшів. – 1993. – С.
19. Шатков Г.В. Перевод русской безеквивалентной лексики на норвежский язык: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Г.В.Шатков.- М., 1952.- 16 с.
20. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 215 с. <http://www.englspace.com/dl/details/shveytser.shtml>
21. Яцканин І. Діалог літератур. – Пряшів, 2008. – 132 с.

Список використаних джерел

22. Bunganič P. Slovensko-ukrajinský slovník. Bratislava 1985. – 676 s.
23. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2004. – 1426 с.
24. Етимологічний словник української мови
25. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. В 4-х томах: Т. 3. – М.: Прогресс, 1987. – 832 с.
26. Krátky slovník slovenského jazyka / [hlavná redakcia J. Kačala, M. Pisárčiková, M. Považaj]. – 4. vyd. doplnené a upravené. – Bratislava: Veda, 2003. – 985 s.
27. Malý lexikón ľudovej kultúry Slovenska. – Bratislava: MAPA Slovakia, 2003. – 280 s.
28. Slovensko. – Bratislava: Perfekt, 2006. – 384 s.
29. Slovensko - ukrajinský slovník / [red. P.Bunganič]. – Bratislava: SPN 1985. – 688 s.
30. Slovník slovenského jazyka: I–VI. zv. / [red. Š.Peciar]. – Bratislava: SAV, 1959–1968.
31. Slovník súčasného slovenského jazyka: a – g/ [hlavná redakcia K. Buzássyová, A. Jarošová]. – Bratislava: Veda, 2006. – 1132 s.
32. Velký slovensko-ruský slovník : I–VI. zv. – Bratislava : Veda, 1979 – 1995.

Пахомова Світлана Миколаївна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри словацької філології УжНУ.